

Eesti Postimehes 1877. aastal ilmunud Nižni-Novgorodi õpetaja F. Kolbe kiri eesti väljarändajatest. Väljarändamisest üldiselt. Väljarändajad Samara kubermangus. Väljarändamine Simbirski kubermangu. Väljarändajad Jõhvi khk Mäetaguse vallast: Kadri Kütt, Madis Kütt, Mihkel Kütt, Mari Kütt, Miili Kütt. Väljarändajate teekond. Digiteeris Andres Aule, kirjaviis muutmata.

Jõhvi luteri personaalraamatust saadud andmed artiklis mainitud perekond Kütti kohta on lisatud käesoleva dokumendi lõppu.

Eesti Postimees (nr. 41), 12. oktoober 1877, lk. 253

Jälle tükike väljarändamisest ja väljarändajatest.

Alamal seisaw kiri on meile minewa kuu lõpetuses Nishni-Nowgorodist läkitatud selle soowimisega, et oma lugejatele teada peaksime andma. Muidugi ei ole meil omalt poolt midagi selle wastu ja kiri algab järgmiste sõnadega:

„Auustatud redaktor. Et Teite lehe ülem ettesäätud märk ja kohus on, meite Eestirahwa hädad igapidi edendada, siis loodan mina, et Teie ka järeleiswari ridadele omas lehes ruumi saate andma, päälegi weel, kui need mehe sulest tulewad, kes, kui ka kord möödaminnes kodumaal Eestirahwa seas on elanud, sellegipärast omas nüüdses eluseisuses armastust ja poolehoidmist oma koduse maarahwa wastu südames on hoidnud. Et ma Eestikeelt tarwilikult selgeste ei arwa oskawat, seepärast pean Teid paluma, oma kirja eestikeeli ümbertulkida.

Mähärdune elukord ootab meite Eestlasi, kes Wenemaale wäljarändanud? —

Suure maantee ääres, mis hommikupoole wiib, olen ma 6 aasta sees, kus ma siin elanud, juba tihti wäljarändanud Eestlastega jutulesaanud ja tihedam weel kibeda häda järel kojupoole tagasipöörja usuosalistele ühel ehk teisel wiisil abi wõinud saata; ma arwan seepärast küll wäljarändajate eluloust midagi teadwat ja ütelda wõiwat, iseäranis weel, et alati olen püüdnud asjatundjate käest järele küsides, oma teadmist rohkendada.

Kõik wäljarändajad, kellega ma seiaamaale olen rääkinud, tunnistasiwad mulle, mis pärast n'ad oma kodumaad olla maha jätnud: **1)** „et maade müümise läbi neil kasina jõuga wäga raske ehk wõimata olnud sääl ise oma kodupaika asutada, **2)** et kõik elu ülespidamine wäga kalliks läinud, **3)** et nemad kodumaa kogukonna asjade ja talitustega mitte 'pole wõinud rahul olla. Sääl näitas siis wäga tulus ja awatelew olewat, kui neile ette oli räägitud, et nemad Wenemaal 1) hädad maad ja päälegi ilma hinnata wõiksid saada, 2) kõik elu-ülespidamine odaw olla ja 3) et nemad, kui kodumaalt passid kaasas, siin külalise õigust eest saaksiwad leidma: — ja nõnda pettetud jõledad tegiwad kõik rahaks mis neil oli ehk mis n'ad kaasa ei wõinud wõtta, lahutasiwad endid kodumaast lahti ja rändasiwad wälja.

Kuida aga saiwad nende lootused siin äratäidetud?

Kõige paremal korral saiwad wäljarändajad, n'agu näituseks Samaara kubermangus, harimata maad esiotsa küll ilma hinnata, aga ehituse material omast jõust mitte enam osta; waesemad nende seas pidiwad oma lootust, ise pere-

meheks saada, sedamaid äraheitma ja sulaseks saama, õnneks oli veel, kui seks oma rahwa juure wõisiwad jääda, waid tihti pidiwad ka wõeraste sula-seks heitma. Wähema osa õnnelikudele, kes esimise asumise raskustest üle jõudsiwad, tuli pea teine raskus kaela. Et siit maa põlluharimise, kliima ja muu kohaliku talitustega tundmata oliwad, pidiwad n'ad rasket kooliraha maksma, ja mitmed, kelle käsi hakatuses veel kaunis hästi käis, kautasiwad wilja ikalduste, jumalakartmata kasuwõtjate wäljaimemise kui ka pettuse läbi oma produktide müümise juures kõik ära, mis neil oli, jätsiwad asutuse maha ja läksiwad linnadesse kui päilised ja töölised elama, kus ja kuidas keegi tööd ja teenistust leidis. Veel nüüdki on siin koguduses mõned üksikud perekon-nad kes kui pääwa töölised wiletsat elu elawad, tihti oma töö-andjatest häbe-nemata wiisil petetud saawad ja säääl juures, Jumalale olgu kaebatud, ihu ja hinge poolest hukka on läinud. Need on veel wäljarändanud asutuste liik-med, kellest suurem hulk 5 ja 6 aasta eest kui kerjajad koju tagasi läksiwad ja kõige waesemaid seia maha jätsiwad.

Ja siiski maksab, mis seia maale ööldud, veel neist wäljarändajatest, kes suu-rema hulga wiisi kokkohoides wäljarändasiwad ja kelle seas üks hää osa veel niisugusi oli, kelle käsi mõne raske katse järele wõeral maal parem käis, s. o. kes kindlama ajaliku elukorrale wõisiwad saada, kui ka kirikliku elu poolest ja mis laste kaswatamisest ütelda oleks, ka nende wäljarändajate juures, kelle käsi ihu poolest parem käib, wäga palju veel soowida jääb, nõnda et need, kellel oma laste kasu tõeste südame pääl seisab, mitte wäljarändada ei wõi. Kuidas aga nende perekondade lugu läheb, kes üksi iseenestele hääd tule-wikku lootes endiste wäljarändajate wale sõnumite ja wale kirjade läbi oma kodumaad mahajätawad, neid saagu järeleisaw reisilugu Postimehe lugeja-tele selgeks tegema, keda ma siin wäljarändajate omast suust ja ülemate tun-nistuste järele ülesse olen pannud.

Wieteistkümnendamal pühapääwal pärast kolmainu Jumala püha, see oli 4. Septbr. tuli kõige wiletsamal wiisil kellu 10 enne lõunat seia õpetaja majas-se talu naene Kadri Küt Mätaku wallast (Mäetaguse?) Jõhwi kihelkonnast pärit. Seesama kõneles mulle nutuse häälega oma lugu järgmisel wiisil: Oma mehe, Madis Küt ja kolme lapsega, Mihkel, Mari ja Miili, olla ta mitme nä-dala eest Jõhwi kihelkonnast äratulnud ja Simbirski kubermangu tahtnud rändada, „kus elu kergem ja parem peab olema.” Ühe wankre pääl wedas see perekond oma wara kaasas, kellest ülem asi üks wälja maa ader ja veel mõ-ned muud põlluriistad oliwad. Kui kaugelt suurem osa nende teerahast juba ära oli kulutatud, jõudsiwad n'ad wiimaks Moskwa linna lähedale ühte külas-se ja leidsiwad säääl wene talupoja juures öömaja. Et öö wilu oli, läksiwad tupp magama ja jätsiwad hobuse ja wankre wälja oma hooleks. Teisel hom-mikul oli hobune ja muud asjad, mis kaasas wõis kanda, soutumaks kadunud ja kõik silmapisarad ja meele äraheitmine ei aitnud midagi. Selle rahaga, mis neil veel üle jäänud, sai üks hobuse kont jälle ostetud ja perekond läks häda-kaebusega Moskwa poole edasi. Säääl tuleb neile üks wene naene wastu ja pa-kub palja jalu Kadri Kütile paar wana kingu ilma hinnata jala warjuks, mis t'al kodu seismas olla. Kadri läheb nüüd oma poja Mihkliga halastaja hää-tegia järele külasse kingu wastuwõtma, kuna mees kahe noorema lapse ja wankrega tasahiljuckeste postmaantee poole ajab, kuna ema ja poeg läbi mõne küla tanawa wene naese järele on käinud, hakab poeg isa ja õdede järele igat-sema ja saadab ema teda ka nende juure tagasi. Kui nüüd Kadri Küt kingad on wastuwõtnud ja oma perekonna järele läinud, ei wõi tema enam meest ega

tütred, ei ka poega ülesseleida. Pitka otsimise ja edasi tagasi küsimise järele, mis keele puuduse pärast väga raske oli, kuuleb ta wiimaks, et poega üsna teises külges nähtud, kui isa, saab aga sellega trööstitud, et mõlemad wissist jälle Moskwast kokku saawad, sest et jo Moskwa kirikutornid juba paistsiwad. Jõuuga, mis meeleäraheitmine wõib anda, jookseb nüüd Kadri Küt Moskwa linna ja on säääl määratu hiulinnas seda maid weel enam eksinud ja kadunud, kui lageda wälja pääl. Ilma toiduta eksib ta säääl 24 tundi ühest teise, kuni teda wiimaks ühe õpetaja juure, kuidas ta ütleb, juhatatakse, kes aga praegu kottu wälja on minemas, temale püsti jala pääl ühe rubla annab ja teda ülemõpetaja Diekhoff'i juure läkitab. Õpetaja Diekhoff, kes iga abi tarwitajat ikka walmis on awitama, ei wõi Kadri Kütti arusaamata wenekeele raasukestest enam mõista, kui aga niipalju, et tema Nishni-Nowgorodi tahab minna ja läkitab teda ühe kirikuteenri kaasas tarwilise juhatustega raudtee hoowi, kus ta ülemõpetaja eesträakimise läbi sõidupileti saab ja wastu oma tahtmist Nishni-Nowgorodi ärasõidab ja sellsamal pääwal ka senna jõuab.

Pitka kõnelemise järele Kadri Kütiga, tuli selle kirja allakirjutaja selle nõuu pääle, et kõige parem oleks teda esiotsa siin pidada, kuna jo Kadri ta oma ütlemise järele Nishni õpetaja käest olla tahtnud nõuu küsida ja siis äraoodata, kuni mees järele tuleks. See sündis siis ka wiimaks 16. Septembril; aga kuidas näitas perekond wälja, kes, kui ka mitte rikaste, siis ikka ometi kodumail läbisaadawalt oli elanud?! — Narud kaelas ja harimata räpused jõudis mees oma kahe wäikse tütarlapsena senna. Poisike ei olnud nendega weel mitte kokku juhtunud, waid pitka järelkuulamise läbi saadi teada, et teda kui ilma passita ümberhulkujat kinni oli wõetud ja Tallinna tagasi saadetud. Warastud hobuse järele ostetud loom oli tee peal ärasurnud, ader ja muud põlluriistad oliwad pidanud äramüüdnud saama, et Moskwast seia Nishni-Nowgorodi wõisiwad reisida.

Mis nende waeste hääks wõis sündida, on sündinud. N'ad saiwad kaetud ja nende oma soowimise järele — kuna n'ad minu pakumist, neid kodumaale tagasi saata, mitte wastu ei wõtnud — siit linna waesteseltsi agentide lahkuse läbi minu eestpalwe pääle ilma hinnata Simbirski linna saadetud. Jumal andku, et neil säääl edespidi mitte enam häda kannatada ei oleks! Soowida oleks väga, et nende kibedad juhtumised teistele, kellel lust on kodumaalt wäljarändada õpetuseks, ja kasuks tuleksiwad!

F. Kolbe,

Nishni-Nowgorodi ja Wladimiri kubermangu-õpetaja

TEKSTIS MAINITUD ISIKUID

Diekhoff, õpetaja (Moskvas)
Kolbe, F., õpetaja (Nižni-Novgorodi ja Vladimiri kubermangus)
Kütt, Kadri (Jõhvi kihelkonnast)
Kütt, Madis (Jõhvi kihelkonnast)
Kütt, Mari[e] (Jõhvi kihelkonnast)
Kütt, Mihkel (Jõhvi kihelkonnast)
Kütt, Miili (Jõhvi kihelkonnast)

Perekond Kütti andmed Jõhvi luteri kiriku Mäetaguse mõisa personaalraamatust 1854–1894 (allikas: Saaga, EAA.1226.1.293; 1854-1894; kaader 56)

Kütt, Maddis Jürri poeg, sünd. 25.01.1838 (leeritatud 21.04.1857; 1877 olnud Venemaal)

Kütt, Kadri, Jürri Uustali tütar, sünd. juunis 1839; leeritatud 26.04.1859; abiellusid 1860.

Nende lapsed:

- a) Kütt, Karel (1861–1862)
- b) Kütt, Mihkel (sünd. 15.07.1863)
- c) Kütt, Josep (1866–1866)
- d) Kütt, Jakob (1867–1867)
- e) Kütt, Marie (sünd. 16.11.1869)
- f) Kütt, Mili (sünd. 1874? Venemaal?)
- g) Kütt, Liso (1878–1881)